1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ПРОФАЙЛІНГ - ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ПРАВОЗНАВЦІВ[1]

Туман В. А.

DOI: 10.53672/ej.4.2023.01[1] Check for updates

Анотація. Студентські наукові тези В. А. Туман, підготовлені під керівництвом канд. психол. наук, доцента О. А. Назарова, присвячено уточненню поняття профайлінгу та окресленню сфер його застосування в діяльності правоохоронних органів і правників. Авторка виходить з того, що потреба в ефективних методах виявлення неправди та прискореного розшуку правопорушників зростає, проте єдиного підходу до визначення сутності профайлінгу досі не вироблено. Мета дослідження полягає у визначенні сутності методу та його переваг для протидії злочинності; методами слугували аналіз, синтез, конкретизація й узагальнення наукових публікацій О. М. Цільмак, І. Гамана (журнал «Юридична психологія», 2019 і 2023) та В. Корольова («Підприємництво, господарство і право», 2019). Профайлінг розглянуто як процес виявлення психологічних характеристик індивіда й формування опису особистості на основі аналізу вчинених нею злочинів, а криміналістичний профайлінг як складання психолого-віктимологічного портрета жертви та психолого-криміналістичного портрета злочинця. Перелічено п'ять завдань криміналістичного профайлінгу: вивчення індивідуально-психологічних характеристик і поведінкових стратегій особи, визначення її профілю, добір дієвих прийомів психологічного впливу, прогнозування поведінки в конкретних умовах і розроблення відповідних рекомендацій. Серед переваг для України названо оптимізацію запобігання правопорушенням, точніші висновки й прогнози, обмін інформацією про ризики між правоохоронними органами та приватними структурами, моніторинг криміногенної ситуації в Національній поліції та міжнародний обмін даними про тенденції злочинності. Окремо показано можливості профайлінгу на державному кордоні: накопичення слідової інформації, виявлення серійності злочинів і складання психологічного портрета ймовірного злочинця, зокрема в протидії тероризму. Авторка доходить висновку, що профайлінг є новим напрямом виявлення прихованої інформації, а його впровадження в Україні сприятиме запобіганню суспільно небезпечним правопорушенням; сучасні дослідження, на її думку, спрямовані на те, щоб перетворити профайлінг на систематичний і надійний психологічний інструмент розслідувань. Тези можуть бути корисними студентам-правникам, слідчим і фахівцям з юридичної психології.

Ключові слова: профайлінг, криміналістичний профайлінг, психологічний портрет, психологічний вплив, виявлення неправди, правоохоронна діяльність, державний кордон, запобігання злочинам.

Profiling: Definition of the Concept and Areas of Application in the Professional Activity of Law Enforcement Agencies and Lawyers

Tuman V. A.

Abstract. Profiling is increasingly discussed as a tool for detecting deception and speeding up the search for offenders, yet Ukrainian scholarship still lacks a single approach to defining it. In these student theses, written under the supervision of O. A. Nazarov, V. A. Tuman seeks to clarify the essence of profiling and its advantages for countering crime. The study relies on analysis, synthesis, specification and generalisation of publications by O. M. Tsilmak, I. Haman and V. Korolov. Profiling is treated as identifying an individual's psychological characteristics and building a description of the personality from an analysis of the offences committed, while criminalistic profiling is defined as compiling a psychological and victimological portrait of the victim and a psychological and criminalistic portrait of the offender. Five tasks of criminalistic profiling are listed: studying individual psychological traits and behavioural strategies, determining a person's profile, selecting effective techniques of psychological influence, predicting behaviour in specific conditions and developing recommendations. Among the benefits for Ukraine the author names better crime prevention, more accurate conclusions and forecasts, exchange of risk information between law enforcement and private entities, monitoring of the crime situation within the National Police and international information sharing. The theses also discuss profiling at the state border, where it helps to accumulate trace evidence, detect serial offences and draw up a psychological portrait of a probable offender, including in counter-terrorism. The author concludes that profiling is a new direction in detecting concealed information and that its introduction can help prevent socially dangerous offences. The theses will interest law students, investigators and specialists in legal psychology.

Keywords: profiling, criminalistic profiling, psychological portrait, psychological influence, deception detection, law enforcement, state border, crime prevention.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.11.2023; у номері — 31.12.2023; DOI:* ***10.53672/ej.4.2023.01***[1].

Повний текст

Текст наукових тез студента.

Актуальність теми. В умовах сьогодення найважливішим завданням є створення ефективного методу дослідження та виявлення брехні, який допоможе прискореному розшуку правопорушників. Саме завдяки сучасній методиці профайлінг, або створенню психологічних портретів осіб існує можливість забезпечення безпеки завдяки попередженню про майбутні правопорушення, виявлення ризиків, які мають суспільну небезпечність тощо. Але ця тема не має чітко визначеного підходу до визначення сутності профайлінгу. Саме тому, сьогодні важливо зазначити основний напрям дослідження особи, яка бажає або планує вчинити злочин і дослідити його застосування.

Мета дослідження. Визначення сутності методу профайлінгу та його переваг щодо використання в протидіях злочинності.

Методи дослідження. Аналіз, синтез, конкретизація та узагальнення матеріалу, який отриманий з різних джерел зазначених в кінці даних наукових тез (огляд літератури).

Виклад основного матеріалу. За загальним визначенням профайлінг розглядається як процес виявлення всіх психологічних характеристик індивіда, формування загального опису особистості на основі аналізу скоєних ним злочинів. Профайлінг може засто-

совуватися в інших сферах, таких як психологія або маркетинг, але частіше він застосовується саме в методах криміналістичного аналізу, який використовується правоохоронними органами.

Криміналістичний профайлінг - це діяльність зі складання психолого-віктимологічного портрета жертви злочину та психолого-криміналістичного портрета злочинця [1, с. 56]. Саме складання портрета дозволяє зробити висновок стосовно рекомендацій щодо результативних прийомів психологічного впливу на особу, яка постраждала або змусила страждати іншу, які допоможуть встановити істину. Для визначення профайлінгу варто звернути увагу на основні завдання, які покладаються на метод дослідження.

Основними завданнями криміналістичного профайлінгу є:

1) вивчення індивідуально-психологічних характеристик особи, її форм і стратегій поведінки, особливостей її дій, вчинків та реакцій;

2) визначення профілю особи;

3) відбір найбільш дієвих методів та прийомів психологічного впливу;

4) передбачення основних подій та стратегій поведінки конкретної особи у конкретних умовах для вжиття необхідних заходів;

5) розробка рекомендацій щодо найбільш ефективних методів та прийомів психологічного впливу на особу злочинця та ін. [1, с.58].

Профайлінг має широке коло застосування до якого входять розслідування, оцінка та психологічна допомога. Саме завдяки застосуванню в різних психологічних і криміналістичних контекстах, профайлінг має наступні переваги для упровадження в Україні:

1) оптимізування механізмів попередження, виявлення правопорушень, адже попередження є не таким ресурсозатратним способом боротьби зі злочинністю, зокрема й щодо виявлення потенційних загроз;

2) інформаційне наповнення дає змогу формувати точніші висновки та прогнози в певній ситуації;

3) завдяки впровадженню цього методу можливий обмін наявною інформацією про наявні ризики в державі, які були виявлені як правоохоронними органами, так і приватними структурами;

4) налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації безпосередньо в органах Національної поліції, що сприятиме якомога ефективнішому використанню наявності інформації;

5) унаслідок запровадження профайлінгу можливе застосування обміну інформацією на міжнародному рівні стосовно тенденцій та наявних ризиків [2, с.98].

Саме для забезпечення державної безпеки та оборони Україні, слід звернути увагу на упровадження та створення механізмів, які оцінюють, попереджують та прогнозують можливі загрози безпеки для держави та громадян України на державному кордоні. За допомогою профайлінгу як додаткового інструменту в запобіганні та протидії злочинам, що вчиняються на державному кордоні, можливе:

1) накопичення слідової інформації з місць вчинення злочинів та встановлення психологічних особливостей злочинців, виявлення ознак серійності злочинів, скоєних у різних місцевостях;

2) складання психологічного портрета злочинця для виявлення ймовірних підозрюваних й аналізу закономірностей, які можуть допомогти передбачити майбутні злочини або можливі жертви, особливо в боротьбі з тероризмом [3, с.328].

Висновок. Отже, аналізуючи викладену інформацію слід зазначити, що профайлінг є новим напрямом виявлення прихованої інформації, який вже має свої переваги у використанні криміналістичних і психологічних досліджень. Теперішні дослідження зосереджені на вдосконаленні зусиль профайлінгу з метою створення систематичної та надійної системи, яка може забезпечити міцну основу для побудови корисного психологічного інструменту для розслідувань. Упровадження такого методу в Україні може отримати ключову роль в захисті громадян, оскільки його основними завданнями є передбачання основних подій та стратегій поведінки конкретної особи у конкретних умовах для вжиття необхідних заходів, що допоможе запобіганню майбутніх правопорушень, які несуть суспільну небезпечність для держави, суспільства та окремого громадянина.

Список використаних джерел:

1) Цільмак О. М. Загальні положення криміналістичного профайлінгу. Юридична психологія. 2019. № 1 (24). С. 54-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2019_1_9 doi: 10.33270/03192401.54 doi: 10.33270/03192401.54

2) Гаман І. Сучасний стан наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) як психодіагностичного інструментарію. Юридична психологія. 2023. №1 (32). С. 93-100. URL: https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1574/1566

3) Корольов В. Застосування профайлінгу на державному кордоні України. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 327-330. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/62.pdf

References

1. Tuman V. A. Profailinh - vyznachennia poniattia ta sfery zastosuvannia v profesiinii diialnosti pravookhoronnykh orhaniv ta pravoznavtsiv [Profiling: Definition of the Concept and Areas of Application in the Professional Activity of Law Enforcement Agencies and Lawyers]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2023.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/10586-tuman-v-a-profajling-viznachennya-ta-zastosuvannya-v-profesijnij-diyalnosti-yurista (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].